

”Garaget” i Gournah

Åsnor och ko i ”garaget”

Tisdagen den 6 oktober. På morgonen foro vi båtledes till västsidan. Stora båtar kallas ”gaisah”, - ej aiasa som Göran Schildt skriver i sin bok Solbåten - och den typen har två eller flera segel. Mindre båtar med ett segel med bom kallas ”bott” - ordet uttalas faktisk båt! - och

små båtar med ett litet segel utan bom kallas ”felouka”, Det var med en sådan liten båt vi färdades. Den ros mest. Strömmen i Nilen är här mycket kraftigt varför båtarna måste dras uppströms nästan en kilometer för att nå andra stranden på rätt ställe. När den bogseras längs stranden är bogserlinan knuten till mastens topp och två män draga den under det att en tredje sköter roret. Här på östsidan ligger den ena båten efter den andra utefter stranden, och för att bogserlinan skulle gå fri fick männen springa ut på dessa hindrande båtar och lägga linan på rätt sida om deras master och segel, ett ofantligt tidsödande jobb. Och för en sådan här rodd, påminnande oss om pråmdragare, får besättningen 5 piastrar person. För turen med oss fyra och vår guide blev det alltså 25 piaster eller 3:75 i svenskt mynt. Det är inte mycket för så mycket slit och släp. Jag frågade varför de inte sätter en aktersnurra på båten, men de sa att turisterna vill åka på detta primitiva sätt, så det är faktiskt turisterna som håller utvecklingen nere på vissa områden.

På västsidan hämtade vi först bilen och åkte sedan till Konungarnas Dal, där Tut-anch-amons grav besöktes. Där vilade den ståtliga guldkistan för mumien i sin sarkofag av röd granit. Graven är liten och utan utsmyckning beroende på att det aldrig hanns med att göra en grav åt den unge farao Tut-anch-amon som dog redan när han var 18 år, utan han fick begravas i en av hans ministrars grav. Men gravgodset var ju så mycket värdefullare. En förgylld träkista innehållande mumien ligger i den nu glaslocksförsedda kvartsgranitsarkofagen. Det är den enda faraomumie som finns kvar i Konungarnas Dal i Thebe, alla övriga flyttades 1927 till museet i Kairo. Det var Carter själv som insisterade på att mumien skulle vara kvar.

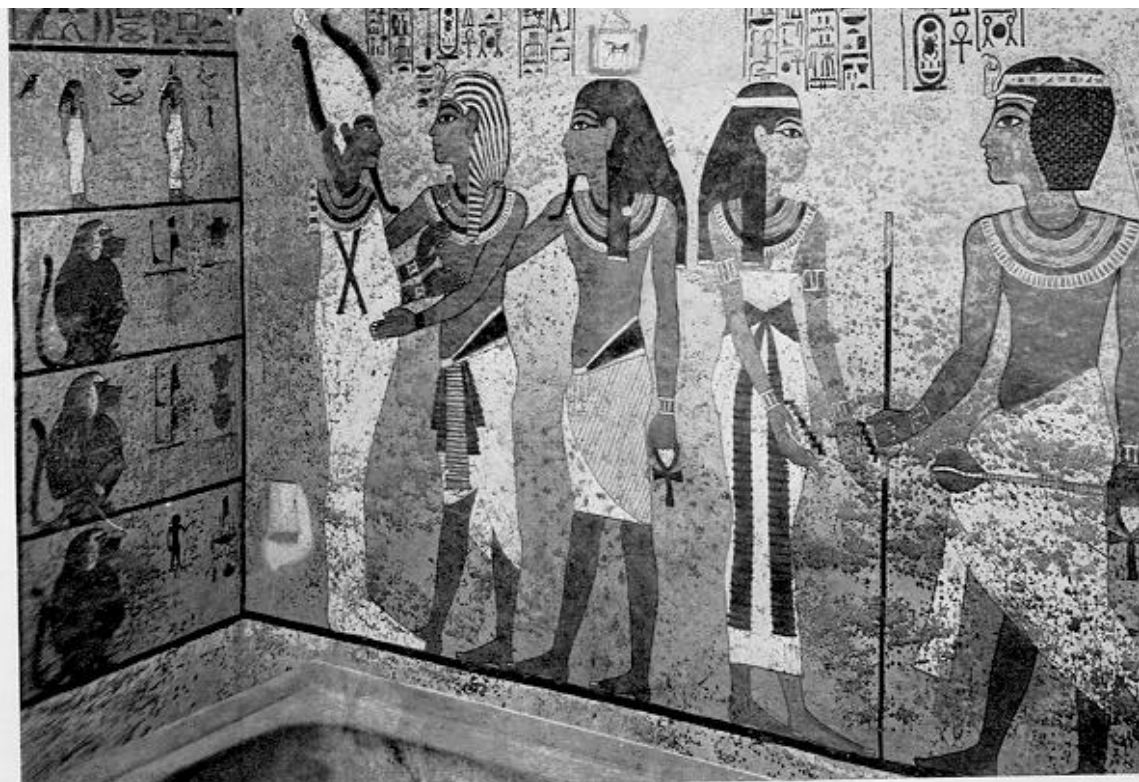
Därefter besöktes tre olika gravar representerande tre olika epoker: Ramses III:s grav från 20:e dynastien, Amenophis II:s grav från 18:e dynastien omkr. 1450 f.Kr. samt Sethos I:s grav från 19:e dynstien, omkr. 1313-1298 f.Kr.

Ramses III:s grav ligger så att säga 1trappa upp från Tut-anch-amons. Nu ser man verkligen att man är i en kungagrav. Bred och hög ingångskorridor, blindskakt och sidovalv. Graven är aldrig helt avslutad. En farao byggde på sin grav från det han besteg tronen till dess han dog, ju längre han levde desto större grav. Därför är nästan alla faraogravar oavslutade. Man slutade bygga den dag han dog. En sönderslagen stensarkofag ligger mitt i stora salen som har ett välvat tak med målningar av ”den stora kvinnan” i dag- och nattversion.

De olika gravarna voro praktverk ifråga om i berget nedsprängda, mäktiga salar med gångar och rum helt täckta av hieroglyfer, guda.- och konungabilder i relief, en del väl polerade, en del målade i karaktäristiska färger. Amenophis II:s grav hade ovanligt friska och välbevarade färger, de ser ut som om de var gjorda förra veckan. Sethos’ I grav var den största och finast utförda av dem vi såg. Här kunde man se vilken metod som använts för hieroglyfernas inhuggande, genom att tecknen funnos i olika framställningsstadier i den inte helt fullbordade graven. På de släta väggarna voro tecknen först skrivna i svart på vissa ofullbordade fält, i övrigt voro tecknen framställde i högre relief d.v.s. materialet omkring tecknen var bortmejslat. Det måste ha varit ett oerhört tidskrävande arbete om man icke haft maskiner till sin hjälp som slipade ned de stora väggytorna. Det rör sig ju om väggar av fem gånger tre meter i storlek. Flera av gravarna hade vid slutet av ingången ett mycket djupt schakt avsett att lura eller hindra gravplundrare. Troligen har schaktet varit vattenfyllt. Nu är dessa schakt överbyggade med en träbro. I schaktets ena ände finns sedan den egentliga ingången till graven i form av en liten låg dörr. Dessa dörrar har varit tillslutna och svåra att finna. På detta sätt har man sökt lura gravplundrare att det ingenting mer finns än det tomma schaktet. Nutidens arkeologer känna nu väl till alla dessa egendomligheter och knacka överallt på väggarna och taga till och med upp kostsamma hål för att se om någon kammare döljer sig bakom någon vägg. Gravarna

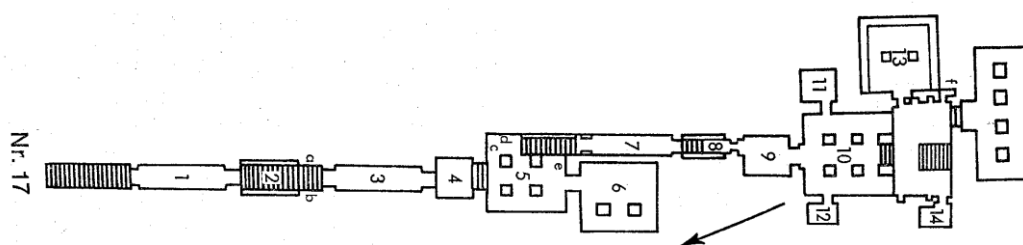
Konungarnas dal med ingången till Tut-anch-amons grav nere till höger.
Ovanför denna är ingången till Ramses III:s grav. Det lilla rasthuset överst.

Tut-anch-amon-graven. Väggmålningar över sarkofagen.

Ingången till Ramses III:s grav.

Skiss över Sethos I:s grav
Längden är drygt 100 m.

Väggmålning i Setos I:s grav

Målningar på pelare i Amenophis II:s grav.

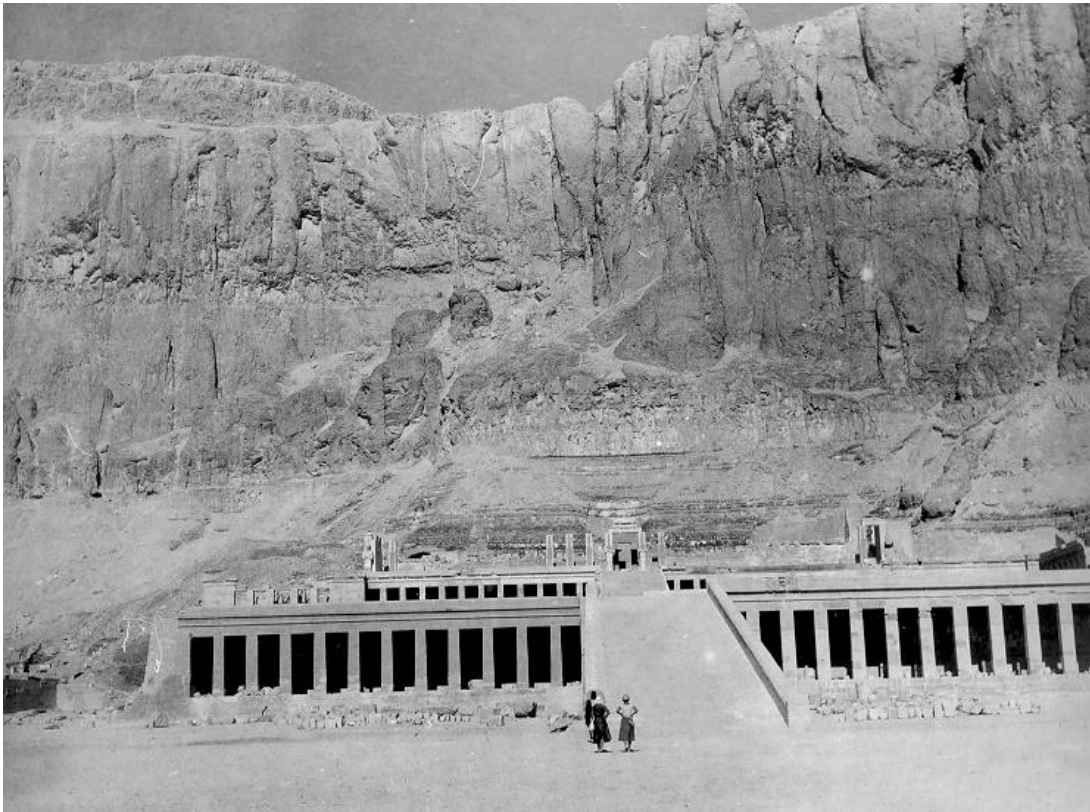
kan inte beskrivas utan planskisser och färgfotografier för att ge den rätta föreställningen om dessa oerhört omfångsrika gravar. Hur har man kunnat framställa så många stora rum inne i berget, med små låga gångar emellan om man inte haft tillgång till hög teknik, den teknik som jag just jagar efter bevis på här nere i Egypten.

Efter en stunds vila i ett litet enkelt rasthus ovanför ingången till Tut-anch-amons grav, vilken grav egendomligt nog ligger just mitt under Ramses den III:s grav, var vi färdiga för återfärd. Vi drack lite Coca-Cola - universaldrycken härnere - och tittade på de egendomliga flugorna, som hade kroppar som liknade getingkroppar med samma svartgulrandiga teckning. Då vi inte ville belasta dagsprogrammet med mer gravtittande, återvände vi till Gurna, ställde in bilen, steg ombord på vår båt och roddes över till Luxor. Resten av dagen tillbragtes i vila och slöande i 32 grader värme. Ingen svalkande vind, och ingen molntapp på himlen. Det blir nog liksom lite enformigt i längden med sol och värme i ett utan avbrott.

Onsdagen den 7 okt. Åter över till väst-stranden i vår vanliga felouka - Bernhard. Vi besökte Deir el Bahiri och Drottning Hatschepsuts tempel, Ramesseum och Memnonstoderna. Hettan lik pressande som igår. Det verkar som växtligheten på Luxor-sidan dämpar hettan något för här är det hetare än på andra sidan. Memnonstoderna är vid denna tid praktiskt taget omflutna av vatten på grund av Nilens högvatten. En av statyerna som inte reparerats är inklusive kronan 21 m hög. Benen är sex meter långa. De är framställda av sandsten och äro bilder av Amenophis III. Fingrarna är 1 ½ meter långa. Vilket visar deras storlek och de är uthuggna ut ett enda block var och en. En annan kolossalstaty är Ramses II:s staty i Ramesseum. Den ligger nu sönderslagen och störtad från sitt fundament. Vandalismen utfördes för 2000 år sen av perserkungen Darius. Statyn har varit uthuggen ur ett enda block och har varit 17 m hög. Skulderbredden var 7 m och pekfingret 1 m. Ramesseum är ett tempel med kolossala pelare med öppna och slutna lotuskalkar till kapitäl eller pelarhuvuden. I viss mån finns det en viss likhet med andra tempel såsom Karnak, Luxor, Edfu och Esna. Templet är nu i ruiner och man kan blott ana dess forntida skönhet och storhet. En detalj som Lennart fann lustig här var en detalj i skildringen av Ramses krigståg mot perserna. Det visar hur en general drunknar men man får liv i honom genom att hålla honom upp och ner så vattnet rinner ur honom.

En skillnad syns Hatschepsuts tempel vara. Det liknar inget annat tempel. Drottning Hatschepsut var en kraftfull kvinna som så ställde sin halvbror och gemål Thutmosis III i skuggan att han hatade henne intensivt och efter hennes död, då han kom till makten lät han utplånad alla hennes bildler genom bortmejsling från väggarna i templet. Endast en bild av henne som ett litet barn sittande och diande en ko. Hon lät hugga väldiga obelisker varav den trettio meter höga i Karnaktemplet är en. Hatschepsuts tempel, där det låg badande i sol, är imponerande vackert. Tre, var och en från den framförvarande, högre upp liggande stora gårdar eller terrasser leda med breda trappor upp till själva tempelkolonnaden med dess pelare. Den bakomvarande bergsidan reser sig mäktig som en skyddande vägg. Ljusa och vackra tecknar sig de olika terrassernas pelargångar med väggar prydda av reliefhieroglyfer och bilder. I den nedre terrassen har man funnit flera hål med ännu kvarstående trädstammar, med rötter. De är nu petrifierade och jämnade med marken men de visa att här har ursprungligen varit en stor park. När jag dessutom såg de ljusa pelarkolonnaderna, de olika nischerna, där statyer haft sin plats, "offersalen" med "altaret" o.s.v. fick jag ett helt annat intryck av detta tempel än arkeologerna har. Det kan inte röra sig om ett "dödens tempel", här är ett livets, glädjens och skönhetens lustslott, ej ett till gudarna viggt tempel, utan ett till Drottningens liv viggt lustslott där det hållits parkfester i en lummig och vacker park, förr vattnad av Nilen, men nu en steril och öde sandplåt. Här måste på "altaret" ha tillretts och styckats de ofantliga mängder kött som erfordrats, och frukt och vin har haft sina förrådsamrar. Man planterar inte träd i en öde sandslätt. Kanske klimatet här var annorlunda

för 3000 år sedan. Vad vet vi förresten om bevattningsmöjligheterna, Nilkanaler, eller hur långt Nilvattnet och stranden sträckte sig vid den tiden?

Tina och Ann-Hild beundra det vackra Hatschepsuts tempel i Deir el Bahiri

Men det är så mycket annat som tyder på att någon särskild naturkatastrof inträffat och satt sina djupa spår på kultur och teknik. Vid vakthuset vid Hatschepsuts tempel tog jag en bild av en liten flicka med vattenkrus på huvudet. Alia hette hon, och strax skulle det vara drickspengar, bachschich, till henne.

Flickan Alia med en Ballas-kruka på huvudet.

Vår guide är klädd i den fotsida mantelklänning som här kallas galabia, och under den bärs en nästan likadan fotsid dräkt som kallas goufta. Han är en snygg man, som uppträder i olika klänningar, men oftast fläktar han fram i en vit sidengalabia med en elegant röd Fez på det brunblänkande, av svart krulligt hår täckta huvudet.

Guiden Abdoul Fawy

Över stora delar av området kring Hatschepsuts tempel och Ramesseum är gammal bebyggelse, det är Gurna-byn där bondbefolkningen har sitt hemvist. Byn måste emellertid av myndigheterna raseras och folket flyttas för att man skall kunna frigöra de gravområden som tydligen finns under bebyggelsen. Man har därför byggt en ny, med snygga släta hus, med torg, skola etc. och där stallen ligger lite avlägset från boningshusen men byn står praktiskt taget öde, husen står tomma. Folket vill ju inte flytta dit. De vill helt enkelt leva som deras fäder gjort i hundratals år. De vill ha sin egendom inpå sig, sina höns, getter, åsnor etc vill de ha inne i rummet, och det går inte i de nya husen. Blott några få av vaktmanskapet har flyttat in i byn, men de har korkat igen fönstergluggarna med soltorkad lera. De vill inte ha in solljus, de vill ha skugga. Sol har de ju ute mer än de kanske vill ha. De nya husen är enligt europeiska begrepp ganska primitiva, trots att de till det yttre har snygga släta, ljusa gula väggar och rätt tilltalande form.

Sedan vi sett Ramesseum rastade vi vid det Anglo-Amerikanska rasthuset, där betjänten plockade oss några hennablommor, som luktar mycket starkt. Rasthuset har ett klingande, inbjudande namn, men det skall man inte låta sig luras av. Det ser ut som vilket bondruckel som helst, med torr sand och jord överallt, och tiggande ungar väller fram i mängd. Det borde inte ha det namn det har, för man väntar sig dock inte den här så vanliga torftigheten och smutsen. Men nu vet vi att Egypten är ett orientaliskt land, där seder och sedvänjor är

Nya, obebodda Gournabyn

annorlunda än hos oss och där begreppet komfort måste mätas med annan måttstock, en måttstock där meter hos oss motsvarar millimeter här.

Torsdagen den 8 oktober. Idag orkade inte damerna följa med. Lennart och jag besökte några adelsgravar. Först besöktes Nachts grav. Nacht var uppsyningsman åt Thutmosis IV över kornförråden. Nachts grav är en ganska liten grav. Den är just nu nyöppnad för allmänheten. Den har varit avstängd på grund av turisternas slitage mot väggarna då den är så trång. Nu såg man de vackra målningarna bakom glasskydd. De föreställde det dagliga arbetet såsom åkerarbete, jakt, fiske, skördearbete etc.

Vidare besågs Mennas grav. Det är också en ganska liten grav. Menna var Thutmosis IV:s föreståndare för faraogodsen. Graven uppvisar vackra väggmålningar som av guiden och vaktmanskapet belystes på ett primitivt sätt. Det skedde genom spegelreflexer från solen förmedelst ett flertal speglar. De spegelbitar som placerades ute i solen var söndriga små spegelglasbitar, och den spegeltavla som man mottog strålarna på inne i gravkammaren och kastade ljuset mot väggarna var uråldrig. På en träram var det spänt tyg som målats med en aluminiumfärg. Tyget var söndrigt och fladdrade i bitar och färgen var blott ställvis kvar. Graven var dock imponerande med vackra målningar i friska färger som visade livfulla bilder ur egypternas vardagsliv.

Därefter tittade vi på Ramoses grav. Ramose var vesir d.v.s närmast premiärminister under Amenophis IV, som också kallas Echnaton och införde dyrkandet av solskivan. Graven var en mäktig skapelse med flera rum eller salar, en del med stora pelare. Intressant var här en vägg som återigen visade hieroglyfbilder i hög relief i olika stadier, först tecknade bilder i färg, sedan påbörjad uthuggning och till slut färdigarbetad vägg. Här utfördes, till motsats mot de två först nämnda gravarna, bilder och text på kalkstensväggen, under det att det i de andra gravarna var målning på putsade väggar. Vid högrelief lämnas som jag tidigare nämnt text och bildränder kvar under det att bottenfältet arbetas bort. Stora väggytor får på så sätt ca 80% av sin ursprungsyta bortarbetad. Graven har dock aldrig varit använd eftersom ju Echnaton efter några år flyttade sitt hov till Tell el Amarna där han skapade staden Achetaton. Ramoses nya grav finns alltså där. Graven har dessutom sedan skadats av en jordbävning.

Väggmålningar i Nachts grav.

Reliefer i Ramoses grav.